

25.

Wartość kultury polskiej

I. PROSPEKT WARTOŚCI

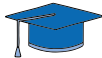
1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój duchowy

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Poznanie dorobku kultury polskiej

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kształtowanie poczucia dumy z dziedzictwa kultury narodowej

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Co rozumiesz pod pojęciem „duch narodu”?
- Udział kultury polskiej w dziedzictwie kultury europejskiej.
- Elementy kultury, które mogą stanowić wizytówkę Polski w świecie.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Dziedzictwo kultury narodowej stanowi część tożsamości człowieka.
- Dziedzictwo kulturalne własnego kraju stanowi o jego bogactwie.
- Kultura pomaga w wychowaniu i samowychowaniu.

Zasady

- Dzielę się polską kulturą, gdy przebywam w środowiskach zagranicznych.
- Poznaję dzieła literackie, filmowe, teatralne, malarskie, muzyczne zrealizowane przez polskich twórców.
- Jestem dumny z dziedzictwa polskiej kultury.
- Poszukuję cech charakterystycznych wyróżniających polską kulturę.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Rodzice są odpowiedzialni za przekazywanie wartości rodzimej kultury.
- Kultura narodu umacnia wartości przekazywane w wychowaniu.
- Przyszłość kultury narodowej zależna jest od wychowania każdego dziecka.
- Wyjazdy wypoczynkowe powinny mieć wymiar nie tylko rekreacyjny, ale i poznawczy.

Zasady

- Przekazując wartości moim dzieciom, ubogacam je wzorcami zaczerpniętymi z tekstów literatury polskiej.
- Wychowuję dziecko w poczuciu, że wszyscy jesteśmy w równym stopniu odbiorcami i twórcami kultury.
- Rozbudzam w dziecku zainteresowanie kontekstem historycznym i kulturowym miejsca, w którym mieszkamy lub które odwiedzamy.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Należy zaszcześcić w młodych ludziach dumę z osiągnięć kultury narodowej.

- Nauczyciel powinien poszerzać swoją wiedzę o rodzimej kulturze i sztuce, by orientować się w bieżących i ważnych wydarzeniach polskiego świata kultury.
- Szkoła jest miejscem rozwijania talentów, które w przyszłości staną się częścią kultury polskiej.

Zasady

- Organizuję maratony filmowe, wyjścia na koncerty, wystawy, spektakle, by zapoznać młodych ludzi z bogactwem polskiej kultury.
- Nawiązując do arcydzieł kultury polskiej, staram się ukazywać uczniom zarówno kontekst historyczny, w jakim powstawały, jak również ich uniwersalne przesłanie.
- Zachęcam uczniów do samodzielnych poszukiwań literackich, filmowych, muzycznych poszerzających ich wiedzę o polskiej kulturze.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Bardzo popularne stały się kampanie promujące kraje poza ich granicami. Proponujemy uczniom zaaranżowanie takiej minikampanii, która zachęcałaby obcokrajowców do odwiedzenia Polski ze względu na walory jej kultury i sztuki. Uczniowie podzieleni na grupy mają za zadanie znaleźć dziesięć powodów, dla których warto przyjechać do Polski i poznać piękno architektury, malarstwa, rzeźby oraz uczestniczyć w ważnych wydarzeniach kulturalnych: muzycznych, teatralnych, filmowych itp. Działania uczniów kończą się multimedialną prezentacją; można wykorzystać materiał muzyczny, ikonograficzny, filmowy stanowiący wizytówkę polskiej kultury.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Wraz z poznawaniem dziedzictwa polskiej kultury, w młodych ludziach rozwija się poczucie przynależności do Ojczyzny i jej kultury. Tożsamość ucznia uformowana jest na wartościach kultury polskiej. Dzięki temu uczeń rozpoznaje i rozumie swoje miejsce w narodzie, a przez to i we wspólnocie ludzkiej. Potrafi rozmawiać na temat wartości kultury narodowej i dzielić się nią w środowiskach zagranicznych. Sam aranżuje wyjścia na koncerty, wystawy, spektakle; organizuje maratony filmowe, prezentujące dzieła polskich twórców. Obcowanie z kulturą narodową rodzi fascynację jej dziedzictwem i miłość do Ojczyzny.

1.10. ZAGROŻENIA

Młodzi ludzie nie znają ani kultury własnego narodu; nie potrafią wskazać polskich twórców czy dzieł sztuki. Nie szukają inspiracji i wzorców postępowania we własnym dziedzictwie kulturowym, nie rozwijają swoich talentów. Rodzice obojętni na wartości kultury ograniczają rozwój intelektualny swoich dzieci. Brak związków z kulturą ojczystą prowadzi do oderwania się od polskich korzeni. W miejsce bogatej kultury polskiej wprowadzane są subkultury i wzorce zaczerpnięte z innych kultur.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Kultura, choć trudna do zdefiniowania, stanowi jeden z najważniejszych terminów charakteryzujących działalność człowieka; jest wszechobecna i łączona z każdą czynnością człowieka. Jest więc właściwa każdemu człowiekowi i łączy konkretne grupy osób, wyróżniając je wśród innych grup. Kultura to nic innego

jak wszystko to, co człowiek wytworzył swoim własnym wysiłkiem, własną pracą; zalicza się więc do kultury nie tylko działania artystyczne czy umysłowe, ale też techniczne, które pozwalają człowiekowi przetrwać w środowisku i ułatwiają mu funkcjonowanie. Zgodnie z tą definicją kultura jest wytworem ludzkiej działalności; wyróżnia człowieka spośród innych stworzeń. Kultura ma wymiar wspólnotowy; to nieodłączny element procesu tworzenia i odbioru kultury. Dzięki niej człowiek komunikuje się z całą społecznością ludzką, drugim człowiekiem i samym sobą. Kultura jest nośnikiem wartości; nie sposób mówić o niej w oderwaniu od nich. Nie można też określić świata wartości w oderwaniu od kontekstu kulturowego, w którym zaistniały. „Każda wspólnota wypracowała na przestrzeni dziejów, na podstawie historii, tradycji i religii, swój kanon wartości, czyli ważne dla danej społeczności idee, których realizacja stanowi podstawę tożsamości jednostki i grupy. Społecznie akceptowany i usankcjonowany system wartości tworzy wspólne przekonanie członków grupy o ważności danych spraw”¹. Rodzina, religia i wspólnota (narodowa, etniczna, lokalna lub inna) to wartości wspólnotowe charakteryzujące różne kręgi kulturowe. Wspólne wartości łączą ludzi i stanowią podstawę grupowej tożsamości. Dlatego wartości powinny stanowić fundament wychowania i edukacji na temat kultury jako wartości.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Pan Tadeusz powstał w epoce romantyzmu i jest obecnie zaliczany do największych dzieł literatury polskiej. Poemat ten jest określany mianem epopei narodowej. W podanym niżej fragmencie swoją mowę na temat młodzieży wygłasza Sędzia, który jest przykładem człowieka wzorowo utrzymującego staropolskie obyczaje; dba o zachowanie ducha polskości wśród szlachty, a w szczególności wśród młodzieży. W swojej przemowie Sędzia zwraca uwagę na proces kształcenia młodych ludzi. Jego zdaniem chęć zdobycia wiedzy obniża dobre maniere w kontaktach z ludźmi. Sędzia udziela ustnej nagany młodym, którzy niestosownie zachowują się wobec gości. Naucza ich, że uprzejmość wobec drugiego człowieka wyraża szacunek jakim go darzymy.

¹ G. Żuk, *Edukacja aksjologiczna. Zarys problematyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2016, s. 93.

A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, cyt. za: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start! Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej*, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 165-166.

Dziś, nowym zwyczajem,
My na naukę młodzież do stolicy dajem
I nie przeczym, że nasi synowie i wnuki
Mają od starych więcej książkowej nauki;
Ale co dzień postrzegam, jak młódź cierpi na tem,
Że nie ma szkół uczących żyć z ludźmi i światem. [...]
Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą.
Niełatwą, bo nie na tym kończy się, jak nogą
Zręcznie wierzgnać, z uśmiechem witać lada kogo;
Bo taka grzeczność modna zda mi się kupiecka,
Ale nie staropolska, ani też szlachecka. [...]
Grzeczność nie jest rzeczą małą:
Kiedy się człowiek uczy ważyć, jak przystało,
Drugich wiek, urodzenie, cnoty, obyczaje,
Wtenczas i swoją ważność zarazem poznaje [...].

Sędzia wyraźnie odróżnia zdobywanie wiedzy, pobieranie nauki od znajomości kultury polskiej, a przede wszystkim wartości kultury szlacheckiej, której podstawą jest szacunek wobec osób starszych oraz grzeczny sposób odnoszenia się wobec innych ludzi. Gospodarz ubolewa nad tym, że dobrych manier nie uczą w szkołach, a jeśli uczą to tylko zasad *savoir-vivre*. Natomiast, zdaniem Sędziego, nie przekazują prawdy najważniejszej, że grzeczność bierze się z wnętrza człowieka, jego usposobienia i wychowania w konkretnym środowisku kulturowym. Rodzina i jej zwyczaje narzucają człowiekowi sposób zachowania wobec innych; np. okazywanie starszym należnego im szacunku, kierowanie się wrodzoną grzecznością (a nie nabytą w szkołach).

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Nie można zaprzeczyć, że człowiek istnieje zawsze w ramach określonej kultury, ale prawdą jest też, że nie wyraża się on cały w tej kulturze. Zresztą sam fakt rozwoju kultur dowodzi, że w człowieku jest coś, co wykracza

poza kulturę. To „coś” to właśnie ludzka natura: to ona jest miarą kultury i to dzięki niej człowiek nie staje się więźniem żadnej ze swych kultur, ale umacnia swoją osobową godność, żyjąc zgodnie z głęboką prawdą swego bytu.

VSpl 53.

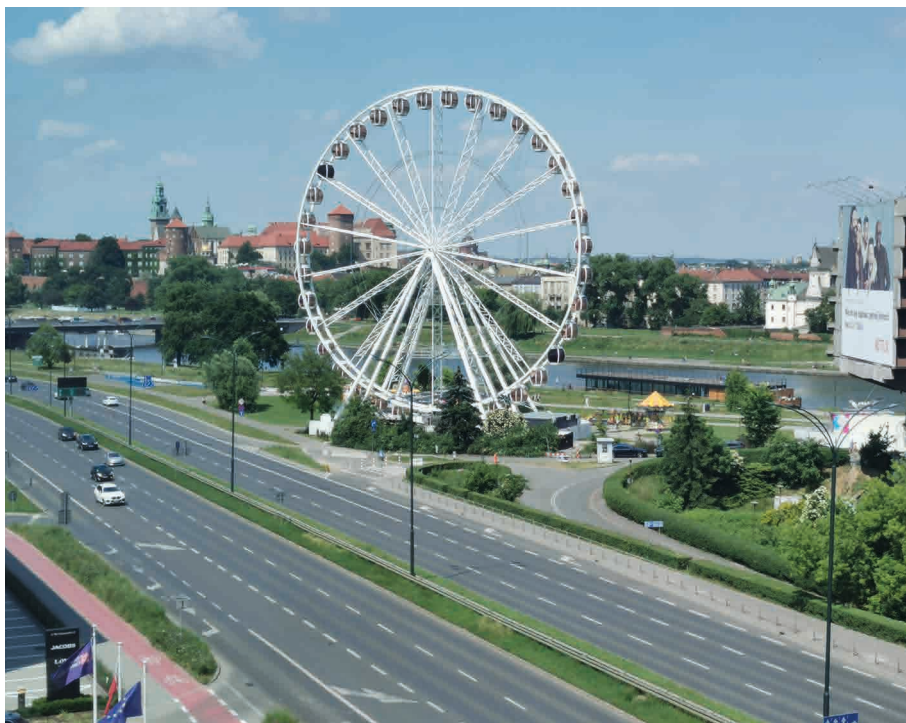
Jestem synem narodu, który przetrwał najstraszliwsze doświadczenia dziejów, którego wielokrotnie sąsiedzi skazywali na śmierć – a on pozostał przy życiu i pozostał sobą. Zachował własną tożsamość i zachował pośród rozbiorów i okupacji własną suwerenność jako naród – nie biorąc za podstawę przetrwania jakichkolwiek innych środków fizycznej potęgi jak tylko kultura, która się okazała potęgą większą od tamtych potęg.

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005, s. 91.

Obok dziedzictwa przyrodniczego, równie zagrożone jest dziedzictwo historyczne, artystyczne i kulturowe. Jest ono częścią tożsamości danego miejsca i podstawą do budowania miasta o dogodnych warunkach życia. Nie chodzi o niszczenie czy tworzenie nowych miast, hipotetycznie bardziej ekologicznych, w których nie zawsze chciałoby się żyć. Trzeba uwzględnić historię, kulturę i architekturę określonego miejsca, warunkujące jego oryginalną tożsamość. Dlatego ekologia zakłada również troskę o bogactwa kultury ludzkości w najszerszym tego słowa znaczeniu. W sposób bezpośredni domaga się, by opracowując zagadnienia związane ze środowiskiem, zwracano uwagę na lokalne kultury, podejmując dialog między językiem naukowo-technicznym a językiem potocznym. Jest to kultura odwołująca się nie tylko do zabytków przeszłości, ale przede wszystkim kultura żywotna, dynamiczna, zachęcająca do uczestnictwa, i nie można jej pomijać w chwili, kiedy zastanawiamy się nad relacją człowieka ze środowiskiem.

LS 143.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Jeruzalem, Jeruzalem! Ty zabijasz proroków i kamienujesz tych, którzy do ciebie są posłani. Ile razy chciałem zgromadzić twoje dzieci, jak ptak swoje pisklęta gromadzi pod skrzydła, a nie chcieliście. Oto wasz dom zostanie wam pusty. Albowiem powiadam wam: Nie ujrzycie Mnie odtąd, aż powiecie: Błogosławiony ten, który przychodzi w imię Pańskie.

Mt 23,37-39.

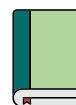
3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Wierni powinni „pilnie wyróżniać prawa i obowiązki, jakie spoczywają na nich jako na członkach Kościoła, od tych, które przysługują im jako członkom społeczności ludzkiej. I mają starać się harmonijnie godzić jedno z drugimi, pamiętając o tym, że w każdej sprawie doczesnej kierować się winni sumieniem chrześcijańskim, bo żadna działalność ludzka, nawet w sprawach doczesnych, nie może być wyjęta spod władzy Boga”.

KKK 912;
por. KK 36.

IV. LITERATURA

Chałupnik A., *Antropologia widowisk*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.

Franciszek, *Enc. Laudato si'. W trosce o wspólny dom*, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015.

Godlewski G., *Antropologia słowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2003.

Jan Paweł II, *Enc. Veritatis splendor*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 1, *Encykliki*, Wydawnictwo M, Kraków 2006, s. 453-526.

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005.

Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.

Kultura polska. Silva rerum, red. J. Tambor, R. Cudak, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice 2006.

Kulturowa teoria literatury. Główne pojęcia i problemy, red. M.P. Markowski, R. Nycz, wyd. Universitas, Kraków 2016.

- Mencwel A., *Antropologia kultur. Zagadnienia i wybór tekstów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- Mickiewicz A., *Pan Tadeusz*, cyt. za: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start! Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej*, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 164-170.
- Niziurski E., *Sposób na Alcybiadesa*, wyd. Greg, Kraków 2018.
- Nowe formy w literaturze popularnej*, red. B. Owczarek, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Prus B., *Katarynka*, w: tegoż, *Nowele*, wyd. Firma Księgarska Olesiejuk, Poznań 2012, s. 116-126.
- Puzynina J., *Słowo – wartość – kultura*, wyd. TN KUL, Lublin 1997.
- Relacje między kulturą wysoką i popularną w literaturze, języku, edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2005.
- Słowacki J., *W pamiętniku Zofii Bobrówny*, cyt. za: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start! Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej*, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 162.
- Struzik Z., *Dziękujemy za wartości. Katechezy na Dzień Dzięczynienia według nauczania Jana Pawła II*, wyd. Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2009.
- Walas T., *Kultura polska po komunizmie. Rekonesans*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2003.
- Zwoliński A., *Dźwięk w relacjach społecznych*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004.
- Zwoliński A., *Obraz w relacjach społecznych*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004.
- Żuk G., *Edukacja aksjologiczna. Zarys problematyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2016.

